

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ

***КРАЄЗНАВЧИЙ
ЖУРНАЛ***

На початку 2012 року у м. Мелітополі під керівництвом

В. І. Різника була створена громадська організація «Спілка краєзнавців Мелітопольщини». Свою діяльність краєзнавці спрямували на вивчення історії та природи нашого краю, виявлення та дослідження місцевих пам'яток, знайомство з видатними особистостями.

На жаль, людина в сучасному світі може багато знати про далекі країни і зовсім нічого не знати про «малу батьківщину». Краєзнавці займаються пошуком інформації в архівах, тісно співпрацюють з музеями, бібліотеками, вирушають у історико-етнографічні подорожі.

Краєзнавство має велике культурно-просвітницьке значення, прищеплює любов до рідного краю, сприяє відродженню історичної пам'яті.

*Пізнай свій край, себе, свій рід, свій народ,
свою землю – і ти побачиш свій шлях у життя...*

Григорій Сковорода.

Невдовзі творчий колектив спілки започаткував випуск «Мелітопольського краєведческого журналу». Поява будь-якого друкованого видання – подія, а поява журналу такого рівня у невеличкому провінційному містечку - це унікальна подія. Головним редактором журналу став кандидат біологічних наук, доцент МДПУ ім. Б. Хмельницького *Воловник Семен Веніамінович.*

Мелітопольський краєведческий журнал

№ 9, 2017

Мелітопольський краєведческий журнал

Мелітопольський краєведческий журнал

№ 5, 2015

№ 7, 2016

Презентуючи перший номер журналу, голова спілки краєзнавців Мелітопольщини В. І. Різник звернувся до читачів : «Пропонуємо вашій увазі перше краєзнавче періодичне видання в історії Мелітополя. ...Ми сподіваємося, що журнал стане одним з невичерпних джерел знань для дослідників, викладачів, студентів , учнів, а також для всіх, хто безмежно любить свою малу батьківщину. ...Запевняю, що на сторінках журналу завжди знайдеться місце для дискусій, наукових суперечок з питань краєзнавчої науки й практики...»

Мелітопольський краєведческий журнал

№ 1, 2013

СОДЕРЖАНИЕ

ИЗ ГЛУБИНЫ ТЫСЯЧЕЛЕТИЙ

МЕЛИТОПОЛЬСКИЙ КУРГАН
В.Ю. Муранн

3

СВИДЕТЕЛИ ПРОШЛОГО

ДУХОБОРЧИЙ СИРИТСЬКИЙ ДИМ:
ІСТОРІЯ РОЗКВІТУ ТА ЗАНЕПАДУ
О.А. Чухраєвко

63

ЗЕМЛЯКИ

ФЕДІР КОНОХОВ – РОМАНТИК,
МАНДРИНИК, ГЕРОЙ
А.Л. Барановська

9

СТРАТЕГИЧЕСКИЙ МАТЕРИАЛ

ВЕЛИКОГО ЛУГА
С.М. Шишков, Ю.А. Вилинов

67

ОНА РАССКАЗАЛА
«РЕБЯТАМ О ЗВЕРЯТАХ»
В. Наказов

13

СКАРБИНИЦІ ЧИСТОЇ ВОДИ
Ю.В. Безух

71

НА СУШЕ И НА МОРЕ

ДАЛЕКОЕ – БЛИЗКОЕ

«ГОВОРИТ МЕЛИТОПОЛЬСКИЙ»
В.В. Сакун«НУ, ПОКАЛИ!» (МЫСЛИ И
УМЕЛИТОПОЛЬСКИЙ
Р.В. Ключко

КОЛЛЕКЦИИ

МЕСТНЫЕ НЕГОСУДАРСТВЕННЫЕ
ДЕНЬГИ НА МЕЛИТОПОЛЬСКОМ
И ЗАПОРЖЬЕ
А.Н. Алексеев

УТОЧНЕНИЕ

КОМАНДИРОВ БЫЛО СЕМЬ
В.Т. Бовоносский

ЛЮДИ И ВРЕМЯ

ШАДЛУНЫ ИЗ МЕЛИТОПОЛЬСКОГО
В.Н. КузюкБУНТЛИВЫЙ ГЕНЕРАЛ
Н.П. ХаверМОЙ МИЛЫЙ СЕРДЦУ УГОЛ
(ИСТОРИЯ ПОСЕЛКА ЗЕЛЕНА)
Г.И. ГоловановаПОМОГИТЕ НАЙТИ!
Л.В. Жажаров

СОДЕРЖАНИЕ

ЛЮДИ И ВРЕМЯ

ВЕЛИКАЯ ДУША ВЛАДИМИРА ХАВКИНА
В.И. Резник

3

КОЛОНИИ МЕНОНИТОВ ВЕРХНЕГО ТАЩЕНАКА
Н.П. Хавер

16

ИЗ ПОРОСЛИ СЕМНАДЦАТОГО ГОДА
В.Н. Кузюк

23

ЗА ОДНОЙ ВОЙНОЙ – ДРУГАЯ...
В.В. Сакун

25

ПАМЯТНОЕ ИНТЕРВЬЮ
С.А. Авдеевко

29

ИЗ ГЛУБИНЫ ТЫСЯЧЕЛЕТИЙ

О ДРЕВНОСТЯХ МЕЛИТОПОЛЬСКОГО
УЕЗДА
В.М. Тимофеев

32

СВИДЕТЕЛИ ПРОШЛОГО

РЕКВИЕМ ЗА ВТРАЧЕННУЮ ПАМ'ЯТКУЮ
Ю.А. Вилинов, С.М. Шишков

40

ДАЛЕКОЕ – БЛИЗКОЕ

СТАНЦИИ МЕЛИТОПОЛЬ – 140 ЛЕТ!
А.Н. Алексеев

44

КАМПАНИЯ З ЛІКВІДАЦІЇ НЕПИСЬМЕННОСТІ
У МЕЛИТОПОЛЬСЬКОМУ ОКРУЗІ (1923-1930)
Р.В. Ключко

50

ЗАБЫТЫЕ ГЕРОИ
В.В. Мешков

57

МЕЛИТОПОЛЬ И БРИВ-ЛА-ГАЙАРД –
ГОРОДА-ПОБРАТИМЫ
О.А. Фоминна

62

ЗЕМЛЯКИ

ЮСЕРНО ТАНАТАР МЕЛИТОПОЛЬСКИЕ –
ЮСИФ ТАНАТАР ИЗ МЕЛИТОПОЛЯ
Е.А. Танатар

65

«ИМЕЕТ БОЛЬШОЕ ЖЕЛАНИЕ ЛЕТАТЬ...»
Л.В. Жажаров

77

ЗІ МНОЮ ПТАХ З ПРИМАРНОГО ДИТИНСТВА

Марко Шевельов

81

ДИРЕКТОР ПАРКА
Т.П. Савина

84

ВРЕМЯ И ВЕЩИ

«САМОВАР КИПИТ – УХОДИТЬ НЕ ВЕЛИТ»
Л.Л. Алексеева

87

ФЛОРА И ФАУНА

ХОДИЛ ПО ПРИАЗОВЬЮ... НОСОРОГ
С.И. Новгородская

90

НОВЫЙ ОБИТАТЕЛЬ АЗОВСКОГО МОРЯ –
МОЛЛОСК АНАДАРА
С.В. Воловник

94

ОСТАНИЙ ВЕЛЕТЕНСЬКИЙ ЗМІЙ
(СЛІДАМИ СІМЕЙНОГО ПЕРЕКАЗУ)
Ю.В. Безух

97

ДЕТИ РАЗНЫХ НАРОДОВ

ОБЩЕСТВО ГРЕКОВ: ДВАДЦАТЬ ЛЕТ СПУСЯ
А.Н. Чепман

104

ЯКОРЬ ПАМЯТИ

«ВЫПЛЫВАЮТ, КАК ИЗ ТЬМЫ»
Е.С. Тубилова

104

ДОКУМЕНТ

ГЕОРГИЙ КОРЕННИКОВ
«Я НАХОЖУСЬ НА...»

104

ВЫШЛИ В СВЕТ

НОВЫЕ КНИГИ О НАС
С.Я. Хлопотов

104

ВОПРОС? ОТВЕТ!

МЕЛИТОПОЛЬСКИЕ ОРД.
А.Г. Харченко

104

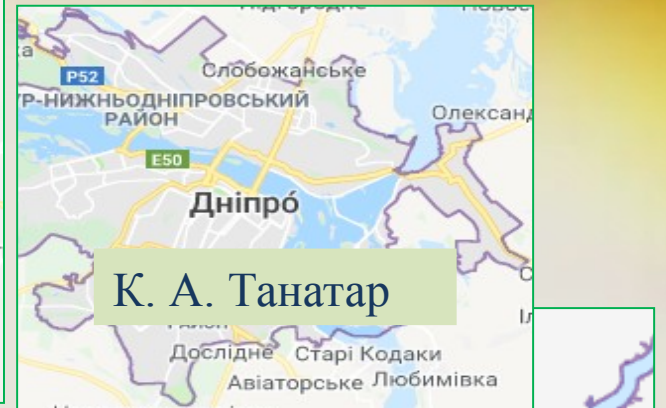
МЕЛИТОПОЛЬСКИЙ КРАЕВЕДЧЕСКИЙ Ж

За роки існування журналу до співробітництва було залучено широке коло авторів. Серед них є журналісти, музейні співробітники, викладачі та науковці міських закладів освіти, пересічні громадяни, які безмірно люблять свій край.

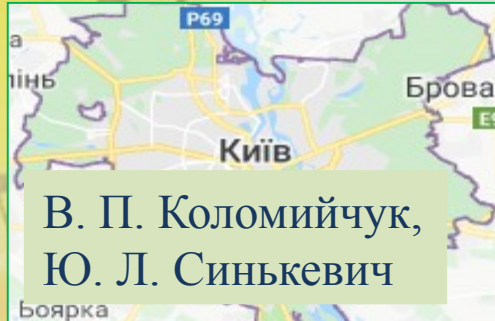
На сторінках цього надзвичайно цікавого та корисного видання опубліковані статті співробітників МІМСГ – ТДАТУ: Володимира Юхимовича Черкуна, Ніни Володимирівни Богаєвської, Юрія Олексійовича Тіщенко, Анатолія Михайловича Волоха, Юлії Василівни Чебанової

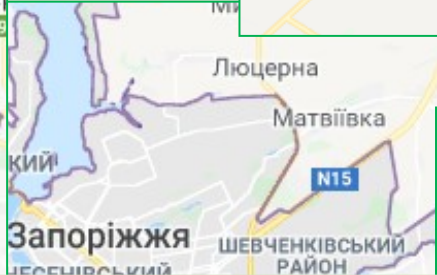
Вражає і географія авторів!
Журнал дійсно став популярним,
значно розширився авторський
колектив.

К. А. Танатар

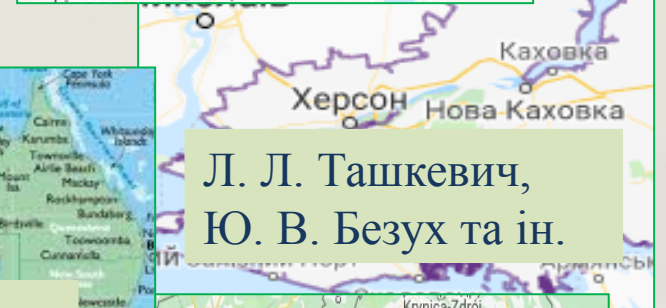
В. П. Коломийчук,
Ю. Л. Синькевич

В. М. Стойчев,
В. С. Локвинов та ін.

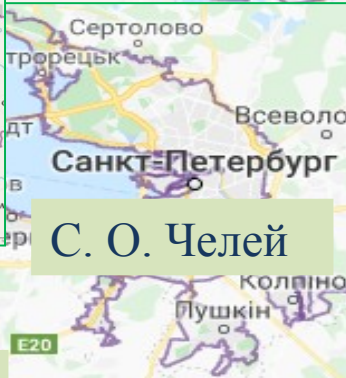
Олена Говор

Л. Л. Ташкевич,
Ю. В. Безух та ін.

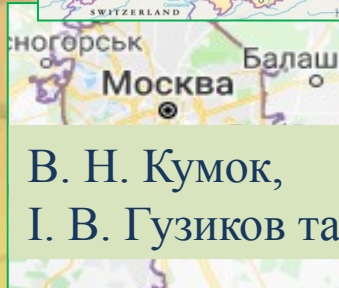
Маргарита Дік

С. О. Челей

Ян Вайс

В. Н. Кумок,
І. В. Гузигов та ін.

Звісно, найбільша кількість дописувачів з Мелітополя. Активно співпрацюють з журналом автори з різних куточків України. Є представники інших країн: Маргарита Дік (Німеччина), Ян Вайс (Словаччина), Олена Говор (Австралія) та ін.

Основні рубрики журналу – «Люди і час», «З глибини тисячоліть», «Ми пом'ятемо», «Свідки минулого», «Земляки», «Незабуті імена», «Документ», «Родовід», «Флора і фауна», «Ювілеї» та ін. Кожен номер обов'язково ілюстрований великою кількістю світлин, значна частина яких друкується вперше. З десятого номера в журналі з'явилися високоякісні кольорові вкладки.

Золота ланцюг з особної колекції Петербургського Орнітама, ІV в. до н.е. Золото, филигран, срібна емаль. Сашею кавалера Кутузова (1-го класу), раскільки 1820 года. (Фото: http://pravitel.ru/vnutri-douga-sashki-iz-birgana-ty-ova-v-krest.html)

Художник Васи́лий Лопата – один из авторов первых украинских банкнот Госбанк, что на украи́нском языке, поскольку достоверных портретов князя Владимира не сохранилось. (Фото: Юсик.шк, сравните с портретом на банкноте – с. 15)

На лицевой стороне 500-рублевой банкноты УНР (1918) Георгий Нарбут поставил свою ласково-любовную «Молодая Украина в виде смеющейся головы» девушки и пышный венок. (Фото: http://www.onu.lviv.com.ua/)

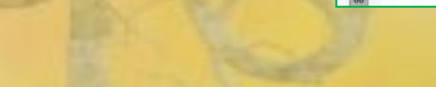
На 1000-рублевой купюре (1918), выпущенной при гетмане Г. Скоропадском, появилось новое название государства – «Украинська держава».

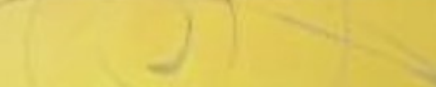
Символическая монета 5 гривен Западной области. На лицевой стороне – ее символ (независимость), стилизованные подсолнухи, и колосья (символ богатства энергетика). 2014 год.

После освобождения Мелитополя командование вело в бой резервы: 4-й гвардейский кубанский казачий кавалерийский и 19-й танковый корпуса. Они развили наступление и довершили освобождение Мелитополя.

Медаль «За освобождение м. Мелитополя». 2012 год.

Нагрудные знаки участников освобождения Мелитопольщины в 1943 году (см. с. 67)

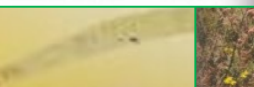
В ночь на 30 сентября бойцы и командиры 118-й стрелковой дивизии воевали сумели форсировать «Болотистое русло Молочной» и захватить плацдармы на ее обоих берегах.

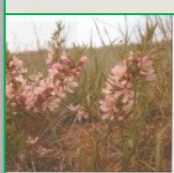
Почти все экипажи «Мелитопольской» группы из 285-й истребительной авиационной. В ее составе воевал Герой Карлава Нестренко, который в районе с. Ново-родовка направил свой родолюбивый земледельческий самолёт в небо.

Медаль «За освобождение м. Мелитополя». 2012 год.

Медаль «За освобождение м. Мелитополя». 2012 год.

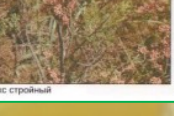
Львовый

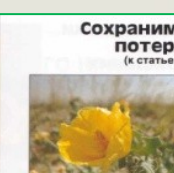
Вирговская

Тамариск стройный

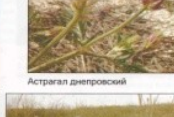
Колелечник крупноцветковый

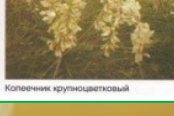
Мачок жёлтый

Астрагал днепровский

Колелечник крупноцветковый

Колелечник крупноцветковый

ПТИЦЫ НАШЕГО ПАРКА (см. с. 79)

В 1920-х годах в Британию молоду доставляли к порту колтуней в ширококрылых бутылках. К 1950-м все птицы лавровые страны уже умели летать, динявись крышечу из фотки и вырывать сивака. (Фото: flycatcher.ru/users/44252394/post254504338)

Птистка высматривает добычу, пари в воздухе. При этом она может зависать в воздухе, несмотря на боковой ветер, и летит наветру ему. Стойка украинского названия птицы – бобригер. (Фото: http://www.bobriker.ru/)

Скворец дятел. Весной в парке можно стать свидетелем игр самца и самки: они перерываются, переступывают, погоняются друг за другом и перелетают по кругу с одного дерева на другое.

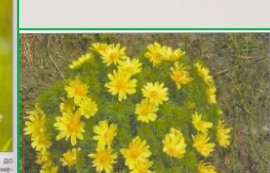
У зяблика в репертуаре одного самца может быть до десятка звонких песен. Молодые птицы осваивают мелодии самца постарше, переимуют песни друг друга и способны имитировать.

Гнездо иволги – корзинка, подвешенная на развилке тонкого ветки. Краями верхний край гнезда обычно упирается, чтобы птицы не вывалились, пса не научатся летать. (Фото Станислава Замлинского).

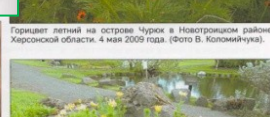
Гришкет летит на острове Чурок в Новогородском районе Херсонской области. 4 мая 2009 года. (Фото В. Коломийчука).

Тысячи кусты горчицита очень декоративны, особенно в период активного цветения.

Два небольшие кусты горчицита могут украсить подворье.

В Райвляне, столице Исландии, гришкет радует посетителей городского парка. (Фото с сайта 3.bp.blogspot.com).

Два небольшие кусты горчицита могут украсить подворье.

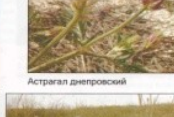
Сохраним и потеряем (к статье на...)

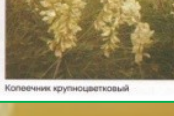
Мачок жёлтый

Астрагал днепровский

Колелечник крупноцветковый

Колелечник крупноцветковый

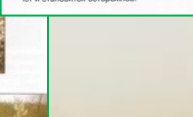
Сохраним и потеряем (к статье на...)

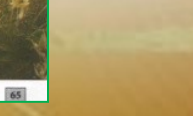
Мачок жёлтый

Астрагал днепровский

Колелечник крупноцветковый

Колелечник крупноцветковый

Важко виділити окрему статтю, бо всі вони надзвичайно цікаві та змістовні, їх варто читати. Не ставлячи за мету зробити огляд усіх публікацій, звернемо увагу на роботи зовсім молодих авторів.

У п'ятому номері журналу надруковано статтю Оксани Вар'ян «Воєнно-братський меморіал у Мелітополі – місце пам'яті та об'єкт культурної спадщини».

Оксана Олександрівна простежила, як в ході боїв за визволення Мелітополя в місті з'являлися поодинокі і колективні могили воїнів, і як пізніше був створений меморіальний комплекс по вулиці Героїв України.

МИ ПАМ'ЯТАЄМО

ВОЄННО-БРАТСЬКИЙ МЕМОРІАЛ У МЕЛІТОПОЛІ – МІСЦЕ ПАМ'ЯТІ ТА ОБ'ЄКТ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

О.О. Вар'ян

Оксана Олександрівна Вар'ян народилася в Мелітополі (1990). Закінчила Мелітопольську гімназію № 5 (2007), Запорізький національний університет (2012). Історик. Розробляє наукову тему на кафедрі всевітньої історії та міжнародних відносин ЗНУ. Автор 4 фахових статей з історії Давньої Греції. Учасниця I міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених «Пам'яткоохоронні традиції Слобожанщини» (Харків, 2010) і міжнародної наукової конференції «Північне Приазов'я в епоху кам'яного віку – енеоліту» (Мелітополь, 2013). Науковий співробітник Запорізького обласного центру охорони культурної спадщини.

Значна роль у формуванні історичної пам'яті народу належить місцям пам'яті. Це моменти національної історії, які сприяють формуванню колективної свідомості та виступають «знаками, які не відсилають ні до чого, крім самих себе». Коли зменшується внутрішнє переживання пам'яті, збільшується необхідність у «точках опори» для її збереження [1, с. 28]. Для періоду Другої світової війни такими «точками опори» покликані стати пам'ятки історії – військові кладовища, братські та одиночні могили, меморіали, пам'ятники на честь воїнів-визволителів та загиблих воїнів-земляків, пам'ятні знаки на місцях боїв і подвигів та ін.

кого парку. мовчазні плити меморіалу називають прізвища понад 4000 воїнів, які віддали життя за визволення міста та навічно залишились лежати в мелітопольській землі.

За кожную вулицю, за кожен дім...

У 1943 р. Мелітополь мав важливе військово-стратегічне значення. Місто стало вузловим пунктом в системі німецької лінії оборони «Вотан», який прикривав правобережні плацдарми німців, пониззя р. Дніпра, та забезпечував зв'язок з Кримом [3, с. 8-9, 15]. Визволений 23.10.1943 р. в ході Мелітопольської фронтової наступальної операції Південного (4-го Українського) фронту, Мелітополь в усних переказах городян здобув назву «малий Сталінград» [4]. Про інтенсивність боїв за місто згадував учасник боїв за Мелітополь штурмовик-автоматник В.Н. Туманов: «...билися

Вуличний бій. Мелітополь, жовтень 1943 р.

СЕМЬЯ ТЫШЛЕР. СУДЬБЫ НА ФОНЕ ЭПОХИ

В. Н. Кумок, И. К. Карабач (Москва)

Ирина Константиновна Карабач родилась в 1998 году в Москве. С 2016 года учится на факультете журналистики Московского государственного университета им. Ломоносова. С детства увлекается литературой и историей. В январе 2018 года занялась изучением истории своей семьи по рассказам родственников и исследованием архивных документов. Ныне работает над формированием семейного архива.

[1]. Одна из них происходила от Геселя Хацкелевича Тышлера, сын которого Александр Григорьевич стал известным художником. В связи с этим состав и судьба этой семьи не раз освещались (например, в [2, 3]). Мы решили собрать эти сведения воедино, сопоставить их и одновременно изложить ранее не публиковавшиеся данные из семейного архива И. К. Карабач – прямого потомка Геселя Хацкелевича.

Гесель и Хана

Гесель Хацкелевич Тышлер происходил из шкловских мещан, приписку в белорусском Шклове он и его дети сохраняли до отмены сословий в 1917 году. Много лет спустя его сын – художник вспоминал: «Отец мой был столяр, дед и прадед тоже, отсюда и наша фамилия, «Тышлер» значит столяр... А мать моя была кавказская еврейка, в девичестве – Джинджихашвили. Я родился в Мелитополе в 1898 году. Семья была большая: восемь душ детей – три дочери, пять сыновей, я последний. Жизнь братьев была не длинная. Один брат – наборщик, большевик – был повешен в 1919 году генералом Слащёвым. Другого убили махновцы. Третий был расстрелян фашистами в 1942 году». Жила семья в Мелитополе на съёмных квартирах.

Судьба Гесели («из кавказских евреев») была сестрой Даниила Абрамовича Джинджихашвили, чаусского (Беларусь) мещанина, который в 1903–1905 годах «отметился» в Мелитополе, а потом уехал в Харбин и стал там владельцем типографии. Второй брат Ханы Абрамовны служил бухгалтером в Симферополе. Фамилия у семьи, конечно, грузинская, а каким ветром её занесло в Беларусь – неизвестно. Надо сказать, что некоторых евреев из Грузии выслали за разные провинности

Старшая дочь Гесели в 1917 году, будучи студенткой, получила в наследство от отца участок земли в Мелитополе. После этого у неё возникло зрение, она в Мелитополе вышла замуж за агитатора Тышлера и Роуз (эсеры) выехали в Мелитопольскую губернию.

* Так, известно, что в 1917 году из Мелитопольского уезда Иосифа Тышлера и его семью выслали в рас

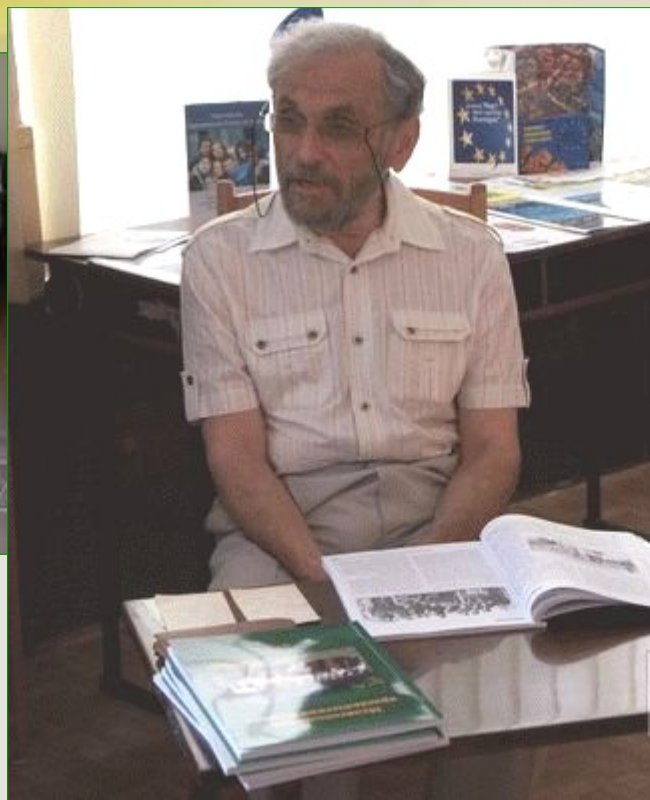
Багатьох зацікавить стаття «Семья Тышлер. Судьбы на фоне эпохи», надрукована у дванадцятому номері журналу. І. К. Карабач досліджувала родовід цієї сім'ї, вивчала архівні документи, спогади родичів. Отримані результати лягли в основу статті, написаної у співавторстві з В. Н. Кумоком.

Текст супроводжується світлинами та фотокопіями документів з сімейного архіву, автори наводять факти, які раніше не публікувалися.

Презентація журналу проходить у приміщенні краєзнавчого музею або в центральній міській бібліотеці Мелітополя. Традиційно примірник журналу отримують автори, бібліотеки міста, Мелітопольський краєзнавчий музей, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, Запорізька обласна наукова бібліотека та наукова бібліотека Таврійського державного агротехнологічного університету ім. Дмитра Моторного.

Головний редактор журналу С. В. Воловник зауважив: «Редколегія запрошує до співробітництва всіх бажаючих. Головне, щоб у вас в запасі були цікаві факти, свідчення, фотографії».

Краєзнавство сприяє популяризації знань про край, регіон, виступає громадським рухом, основними завданнями якого є практичні дії зі збереження історико-культурної спадщини, відродження духовності, історичної пам'яті. Тому, краєзнавці вирушають у історико-етнографічні подорожі, збирають матеріали та працюють над виданням нових випусків журналу. Намагаються донести широкому загалу читачів чудові розповіді про земляків-мелітопольців, історію нашого краю, природу, географію, археологію, про відомі та маловивчені події.

При створенні виставки використані матеріали з “Мелітопольського краєведческого журналу”, а також з сайту спілки краєзнавців Мелітополя.

Розробник: бібліограф
С. В. Вовченко